

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Andre Breton
KULA SVETILJA
ILI CRNO OGLEDALO ANARHIZMA
1952.

„La claire tour“, *Le Libertaire*, no. 297, 11 janvier 1952. Takođe, André Breton, *La Clé des champs*, Paris, 1953 (1973). PDF: <http://www.arcane-17.com/pages/surrealisme-anarchisme/la-claire-tour.html>

Engleska verzija: Andre Breton, „The Lighthouse“, R. A. Forum,
<http://raforum.info/spip.php?article2408>

Skoro identična verzija objavljena je i u antologiji, *Anarchism: A Documentary History of Libertarian Ideas* (Vol. 1–3), Vol. 2: *The Emergence of the New Anarchism (1939–1977)*, pod naslovom „The Black Mirror of Anarchism“, str. 128–130 (dostupno kao PDF). Takođe, André Breton, *Free rein* (*La clé des champs*), kao „Tower of Light“, str. 265–267, University of Nebraska Press, 1995.

Preveli: Aleksa Golijanin i Slavica M. (stihovi), 2013.

aleksa.golijanin@gmail.com
<http://anarhija-blok45.netzen.com>

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

Andre Breton

KULA SVETILJA

ili Crno ogledalo anarhizma

„La claire tour“, *Le Libertaire*, n° 297, 1952.

Takvo shvatanje pobune i velikodušnosti, koji se ne mogu razdvojiti jedno od drugog i koji su, uz svo dužno poštovanje prema Kamiju,⁵ podjednako nezamenljivi, jeste ono koje nadrealisti danas bezrezervno prihvataju kao svoje. Ta vizija, iščupana iz magluštine smrti ove epohe, za njih je jedina koja može učiniti da pred očima ljudi, kojih će iz časa u čas biti sve više, ponovo iskrsne

Kula svetilja koja će se dizati nad talasima!

11. januar 1952.

---

raskola. Posle obnavljanja FA, 1954, počinje da izlazi *Le Monde libertaire*, prvo kao mesečnik, a od 1977, opet kao nedeljnik, kao što izlazi i danas. Arhiva *Le Libertaire* (brojevi od 1944–1956, među kojima je i broj 297, od 11. I 1952, u kojem je objavljen ovaj tekst): <http://archivesautonomies.org/spip.php?article77;Le%20Monde%20libertaire>: <http://www.monde-libertaire.net>

⁵ Aluzija na Kamijev esej *Pobunjeni čovek* (Albert Camus, *L'homme révolté*, 1951). Kamijevu argumentaciju iz te knjige ne bi bilo pravedno olako sumirati, ali Breton je žestoko reagovao na Kamijevu kritiku de Sada i Lotreamona, kao i na njegov pokušaj pronalaženja „mere“ u pristupu društvenim sukobima, što je ostalo nedorečeno i u dobroj meri otvoreno za već viđene „realpolitičke“ ishode, u vrlo uopštenom liberalnom ključu. Nadrealisti nisu prihvatali razdvajanje na politiku, kao odvojenu ili specijalizovanu aktivnost, i svakodnevni život (jedna od glavnih spona sa situacionistima, koji će se tek pojaviti i pokušati da u tome budu dosledniji), zagovarali su totalni preobražaj (možda podjednako uopšteno, ali ipak otvoreniye i za neke druge ishode, osim „realpolitičkog“), a kao „jedinu meru“ prihvatali samo „zbir onoga što ljudska mašta i želja mogu obuhvatiti“, kao što su to izrazili u svojoj polemici sa Kamijem. (Jean Schuster, „La mesure et la grâce“; videti posebno izdanje časopisa *La Rue*, no. 5–6, ured. Gérard Legrand, 1952, sa izborom polemičkih tekstova, uglavnom nadrealističkih, o Kamijevom eseju iz 1951; http://melusine-surrealisme.fr/site/Camus_Breton_La%20Rue.htm ili <http://melusine-surrealisme.fr/site/Images/La%20Rue.pdf>.)

KULA SVETILJA ili „Crno ogledalo anarchizma“

Ono u čemu se nadrealizam prvi put prepoznao, mnogo pre nego što je definisao sebe, dok je još bio samo slobodni savez pojedinaca koji su, spontano i u celini, odbacivali društvene i moralne stege svog vremena, bilo je crno ogledalo anarchizma. Među visovima na kojima smo sretali jedni druge, u danim posle rata iz 1914, i čija sila privlačenja nikada nije oslabila, bili su i ovi stihovi s kraja „Sulnesove balade“, Lorena Tajada:¹

*Probudi naša srca, sva u ritama
Anarhijo! Nositeljko plamena!
Prognaj tamu! Zgnjeći gamad!
I na nebu podigni, makar i od naših grobova
Kulu svetilju koja će se dizati nad talasima!*

U to vreme, nadrealističko odbijanje bilo je potpuno, apsolutno nespremno za kanalisanje na političkom planu. Sve institucije na kojima počiva moderni svet i čiji smo učinak upravo mogli da vidimo u Prvom svetskom ratu, smatrali smo nenormalnim i skandaloznim. Za

---

¹ Loren Tajad (Laurent Tailhade, 1854–1919), francuski pesnik, polemičar i simpatizer anarchizma. Godine 1893, skandalizovao je francusku javnost podrškom bombaškom napadu anarhistu Ogista Velona (Auguste Vaillant, 1861–1894) na francuski Parlament. Ali, početkom 1894, i sam je bio nehotična žrtva jednog anarchističkog napada na restoran u kojem se zatekao. Bio je ranjen i izgubio desno oko. Međutim, to nije oslabilo njegovu podršku anarchistima. Ovu poemu je napisao četiri godine posle tog događaja (*Ballade Solness*, 1898). Reč je o pesmi koja evocira Ibzenov komad *Graditelj Sulnes* (Henrik Ibsen, *Bygmester Solness*, 1892) i koja je bila uključena u program *Konferencije o komadu „Narodni neprijatelj“* Henrika Ibzena, održanoj 18. februara 1899, u pariskom *Theatre de l’Oeuvre*. (Sve napomene su prevodilačke.)

početak, naša meta bio je celokupni odbrambeni aparat društva: vojska, „pravosuđe“, policija, religija, psihijatrijska i zvanična medicina, obrazovni sistem. U to vreme, naše zajedničke deklaracije i individualni tekstovi, koje smo, pored ostalih, pisali Aragon, Arto, Krevel, Desnos, Elijar, Ernst, Leris, Mason, Pere, Keno i ja,² potvrđivali su našu zajedničku sklonost da u tim institucijama vidimo pošast i da se protiv njih kao takvih i borimo. Ali, boriti se protiv njih, s nekim izgledima na uspeh, nužno je značilo napasti njihovu armaturu, koja je, u krajnjoj liniji, bila *logičke i moralne* prirode: takozvani „razum“, koji, u sadašnjoj upotrebi i pod lažnim imenom, prikriva najotrcaniji „zdrav razum“ i lažni hrišćanski „moral“, čija je glavna svrha da obešrabre svaki otpor izrabiljivanju ljudskih bića.

Tu je počeo da tinja veliki požar – bili smo mlađi – i mislim da moram naglasiti činjenicu da je taj požar stalno raspirivalao ono što smo preuzimali iz dela i života pesnika:

Anarhijo! Nositeljko plamena!

bilo da je reč o Tajadu ili Bodleru, Rembou i Žariju, za koje bi naši mlađi liberterski prijatelji morali znati, kao i za de Sada, Lotreamona i Švoba iz „Monelove knjige“.³

Zašto u to vreme nije došlo do organskog spajanja istinski anarhističkog i nadrealističkog elementa? To pitanje postavljam sebi i posle dvadeset pet godina. Nema sumnje da je razlog bila ideja o efikasnosti, glavna iluzija tog vremena, koje je htelo da bude drugačije. Ono u čemu smo videli „trijumf“ Ruske revolucije i uspostavljanje „radničke države“, dovelo je do velike promene naše perspektive. Jedina mračna tačka u toj slici – tačka koja je postala neizbrisiva ljaga – bilo je gušenje Kronštatske pobune, 18. marta 1921. Nadrealisti nikada nisu mogli da to potpuno previde. Ipak, oko 1925, izgledalo je da samo

² Navedeni autori, koji su u dužem ili kraćem periodu bili članovi nadrealističke grupe: Louis Aragon (1897–1982), Antonin Artaud (1896–1948), René Crevel (1900–1935), Robert Desnos (1900–1945), Paul Eluard (1895–1952), Max Ernst (1891–1976), Michel Leiris (1901–1990), André Masson (1896–1987), Benjamin Péret (1899–1959), Raymond Queneau (1903–1976).

³ Marcel Schwob (1867–1905), *La livre de Monelle*, 1894.

Treća internacionala raspolaže sredstvima za promenu sveta. Bilo je pojmljivo da bi se znaci degeneracije i opadanja, koji su na Istoku već bili vidljivi, mogli izbeći. U to vreme, nadrealisti su bili ubedeni da društvena revolucija, koja će zahvatiti sve zemlje, ne može propustiti priliku da promoviše *slobodarski* svet (neki kažu nadrealistički svet, ali to je isto). U početku smo svi to videli na isti način, uključujući i one koji su kasnije napustili svoje prvobitne ideale, do tačke u kojoj su, posmatrano iz ugla nekog biznismena, počeli da od staljinizma prave zavidne karijere (Aragon, Elijar, itd.). Ali, ljudska želja i nuda nikada neće biti u milosti izdajnika:

Prognaj tamu! Zgjenči gamad!

Dobro znamo do kakvog su nemilosrdnog pustošenja te iluzije dovele u drugoj četvrtini ovog veka. U gnusnoj farsi, umesto slobodarskog sveta iz naših snova, dobili smo svet u kojem je ropska poslušnost obaveza, koji gazi najosnovnija prava ljudi i u kojem se ceo društveni život vrti oko pandura i krvnika. Kao i u svim drugim slučajevima u kojima je ljudski ideal potonuo do najvećih dubina pokvarjenosti, jedini lek je da ponovo zaronimo u veliku struju osećanja u kojoj je taj ideal i nastao, da se *vratimo načelima* koja mu omogućavaju da se uspostavi. Izgleda da ćemo se tek na kraju tog kretanja, danas nužnijeg nego ikad, sresti sa anarhizmom – i samo s njim. I to ne kao s nekom karikaturom ili strašilom, kako se obično predstavlja, već sa onim koji naš drug Fontani (Georges Fontenais) opisuje „kao sam socijalizam, to jest, kao modernu težnju za ljudskim dostojanstvom (za slobodom i blagostanjem ljudi). To je socijalizam koji se ne shvata samo kao rešavanje ekonomskih ili političkih problema već kao izraz želje izrabiljivih masa za stvaranjem društva bez klasi, bez države, u kojem će sve ljudske vrednosti i želje moći da se ostvare.“⁴

⁴ Žorž Fontani (Georges Fontenais, 1920–2010), generalni sekretar Fédération Anarchiste (FA) od 1946–1951. i jedan od urednika anarhističkog nedeljnika *Le Libertaire* (u to vreme, taj časopis je izlazio u tiražu od 100.000 primeraka, a nadrealisti su u njemu imali svoju rubriku). Breton ne navodi izvor, ali verovatno je reč o nekom od programskih dokumenata FA. Saradnja između nadrealističke grupe i FA trajala je od 1951–1953, kada i unutar te organizacije dolazi do